

Una lloança pública a la professora Alegria Borrás
X PREMI PUIG SALELLAS

Col·legi de notaris, 4 de desembre de 2018

Versió DE LECTURA.- 01-12-18. Revisat per publicar

- Honorable consellera de Justícia,
- Il·lustre senyor degà,
- Excel·lentíssima i molt ben volguda Alegria Borrás,
- Senyor Josep Maria Vallverdú i família,
- Estimada Maria Luz i família Puig,
- Autoritats civils i acadèmiques,
- Membres de la Junta directiva, companys acadèmics i notaris,
- senyores i senyors que ens heu volgut acompanyar:

Josep M. Puig Salellas va morir l'any 2007 i poc després, el Col·legi de Notaris va instituir el premi que du el seu nom per reconèixer una trajectòria jurídica. Enguany, en la seva desena edició, el premi s'ha atorgat a la catedràtica Alegria Borrás.

Alegria Borrás, ha tingut l'amabilitat de fer-me parlar sobre ella en aquest acte essencialment en atenció a la meva condició de President de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, de la qual formem part, ella des de l'any 1988 succeint a el degà Ramon Faus Esteve, i jo des de 2008 en substitució del també degà Josep M. Puig Salellas.

Li he de donar les gràcies.

Primer perquè em sento profundament lligat a aquesta casa, el Col·legi de notaris de Catalunya, una institució civil catalana dipositària d'una tradició jurídica essencial per entendre el Dret de Catalunya i, durant molts anys, per salvar l'ús de la nostra llengua en documentació oficial tal com consta en l'arxiu valuósíssim que conservem. I també em sento profundament lligat a Josep M Puig Salellas, de qui vaig aprendre tant i amb qui vaig tenir el goig i l'honor de compartir projectes, idees i realitzacions. L'acceptació del premi per part de la doctora Borrás, així com la dels il·lustres i doctes juristes que l'han rebut en edicions anteriors, dona prestigi al premi i honora al Col·legi i la memòria de Puig Salellas. Gràcies, doncs, professora Borrás, per haver-lo acceptat.

I gràcies, també per haver-me encomanat aquesta lloança pública tot i que parlar de la seva absolutament impressionant obra jurídica no sigui gens fàcil.

Destacaré, en una tria personal quatre de les facetes en què a parer meu ha excel·lit:

1. L'activitat universitària.
2. L'activitat a la Conferència de la Haia i a Brussel·les.
3. La participació en institucions jurídiques del país.
4. La preocupació per garantir versions castellanques uniformes dels tractats internacionals.

1.- L'activitat universitària

Alegria Borrás es va llicenciar en Dret per la Universitat de Barcelona el 1964, a la llavors novíssima Facultat de la Diagonal, i després d'obtenir el Diploma del *Centro de estudios tributarios y financieros* el 1966 que l'hauria pogut dur cap a la carrera funcional, va optar per fer vida universitària i es va doctorar, el 1970, amb una tesi sobre la *doble imposició internacional* dirigida pel professor Manuel Díez de Velasco, que més tard havia de formar part de la primera fornada de magistrats del Tribunal Constitucional d'Espanya. Fou professora ajudant i després professora adjunta de Dret Internacional a la UB entre 1964 i 1982 i d'aquest temps és de destacar l'obra, llavors tan innovadora, *Prácticas de Derecho internacional privado* dirigida pel professor Díez de Velasco en la qual ella hi consta, coses d'aquell temps, com a "secretària".

Va guanyar la càtedra de Dret Internacional Privat, de la Universitat de Còrdova el 1982, de l'Autònoma de Barcelona el 1983 i des del 1985 ho va ser de la de Barcelona, Universitat de la qual és catedràtica emèrita i de la què ha estat vicedegana de Dret en dues ocasions, facultat en la què va presidir la Comissió de Relacions internacionals essent la responsable de la implantació del programa ERASMUS.

Va seguir quatre cursos a la denominada Càtedra James Brown Scott a Vitòria i els cursos de Dret Internacional Privat a l'Académie de Droit International de la Haia els anys 1974 i 1980, on va coincidir amb alguns dels grans juristes que, anys a venir, havien de treballar en la codificació dels textos europeus. El 1989, 1994 i 2005 va ser directora d'estudis, juntament amb Hans Van Loon, dels cursos a l'Acadèmia citada, essent destacable el de 1994 sobre un tema tan essencial per a nosaltres com "*Els ordenaments plurilegislatius en el dret internacional privat*". També ha impartit cursos com a professora convidada a les universitats de Paris V, Estrasburg, Sofia i Nimega i a diverses universitats del Brasil, l'Argentina i el Canadà.

Com a professora universitària ha estat sempre conscient de la importància de la tasca de recerca i s'ha interessat per una multitud

de temàtiques com són els conflictes interns en estats plurilegislatius, les normes de solució de conflictes en dret de família i de successions, les discriminacions per raó de sexe, l'adopció internacional, la sostracció de menors, l'estatut dels estrangers immigrants a Espanya, les institucions europees i la codificació internacional. Ha publicat més de 300 treballs, reitero, més de 300, en obres i en revistes editades a Catalunya, Espanya, Alemanya, Àustria, Bèlgica, França, Grècia, Holanda, Itàlia, Noruega, Portugal, Regne Unit i Suïssa.

A més, no sempre ha treballat en nom propi, per dir-ho així. Una de les seves grans obres va ser la traducció al castellà amb adaptació al Dret espanyol de l'obra *Derecho Internacional Privado*, de François Rigaux, el gran internacionalista belga, i de la posada al dia del *Derecho Internacional Privado*, de Miaja de la Muela un clàssic entre els llibres de text dels anys setanta i vuitanta.

Íntimament lligada a la tasca de recerca i difusió del coneixement cal esmentar que ha dirigit la *Revista española de Derecho Internacional* i ha format part dels consells de redacció de les revistes *Notícies de la Unió Europea*, *Revue de l'Assemblée des Régions d'Europe* o la nostra *Revista Jurídica de Catalunya*, en la qual s'ocupa, en col·laboració amb Blanca Vilà primer i amb Cristina Pellissé després, de ressenyar la jurisprudència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea.

Tampoc no es pot obviar la seva implicació en el Grup de recerca consolidat "*Dret Internacional Privat*" de la UB, que ha col·laborat amb universitats del Regne Unit, els Països baixos, Alemanya i Bèlgica.

Per acabar aquest apartat esmentaré la tasca, tan absorbent com enriquidora per a qualsevol professor universitari, de direcció de tesis doctorals. A ella li ha fet sempre una il·lusionant especial dirigir-ne, i com que és sàvia i disposada, n'ha dirigit dues dotzenes llargues.

2.- La codificació internacional

La professora Borrás ha tingut una actuació remarcable en el camp de la codificació internacional tant a la Conferència de la Haia i Lugano com a la Unió Europea.

La Conferència de la Haia de Dret internacional privat és una organització intergovernamental fundada el 1893 amb la finalitat d'homologar i harmonitzar les normes de dret internacional privat. A finals de 2017 tenia 82 estats membres més la Unió Europea, i altres 68 estats adherits. La Conferència ha proposat tractats sobre normes per a la solució de conflictes de lleis, en matèria de matrimoni, règim

de béns i successions, així com per a la circulació de documentació oficial. Per a nosaltres els notaris, és el pa de cada dia aplicar el Conveni de 1961 sobre supressió de la doble legalització de documents amb l'establiment de la tan popular Postil·la de la Haia.

La tasca de la Conferència ha estat fonamental perquè el Dret s'adaptés a la realitat social tan canviant del darrer segle, tant pel que fa a la mobilitat de les persones, els intercanvis comercials, la multiplicació del nombre dels estats dits sobirans i l'erosió del concepte de sobirania.

Alegria Borrás s'integrà a la Delegació d'Espanya a la Conferència a partir de 1986 i sis anys més tard ja n'era la Cap. La seva participació ha estat del tot rellevant i, entre d'altres, ha format part dels grups d'experts que van preparar les convencions sobre llei aplicable a les successions; l'adopció internacional; la protecció d'adults; el dret d'aliments i l'elecció de fur. La seva tasca ha estat altament valorada per les delegacions de tot el món que el 2016 li van rendir un homenatge, juntament amb els professors Fausto Porcar i Andreas Bucher, per llur "dilatada presència i participació a la Conferència".

També ha estat delegada d'Espanya en el Comitè permanent del Conveni de Lugano i ha contribuït a la preparació del conveni de 2007 sobre competència judicial, reconeixement i execució de sentències en matèria civil i comercial.

Per acabar, en el marc de la Unió Europea ha participat en els grups de treball que han preparat la transformació en reglaments de les convencions, un canvi gens irrellevant, i va ser relatora del Conveni Brussel·les II sobre competència judicial, reconeixement i execució de sentències en matèria matrimonial i responsabilitat parental sobre fills comuns.

En altres paraules, ha participat activament en el que es coneix com a "Comunitarització del Dret Internacional Privat", això és, en la progressiva aprovació per part de la Unió Europea de reglaments que adopten com a normes de dret intern les normes de solució de conflictes que contenien els convenis.

3.- La participació en institucions jurídiques.

A la vista d'una activitat universitària tan reeixida, de tantes classes i tants cursos, de tantes tesis dirigides, tantes publicacions i, sobretot, en consideració a tanta, tanta activitat entre Brussel·les i la Haia, podríem imaginar que la professora Borrás ha estat una absent de la vida pública del seu país.

No és així. A més de la implicació en els òrgans directius de la Facultat de Dret, ha estat una col·laboradora activa, des dels òrgans consultius, del Govern de Catalunya.

Així, entre 1986 i 2005 va formar part de la Comissió Jurídica Assessora, el nostre Consell d'Estat que fa uns dies celebrava els 85 anys de la creació i els 40 de la restauració. Entre 1985 i el 2000 va formar part del Consell científic del Patronat Català Pro Europa, un consorci impulsat per la Generalitat per fer el seguiment de les iniciatives de la Unió Europea que repercutien de manera directa a Catalunya i també per a promoure entre els catalans el sentiment d'adhesió als principis de la Unió.

Encara dins de l'àmbit de la Generalitat, el 1996 es va integrar a la Comissió nacional per a l'avaluació de la recerca, que va presidir el 1997. Més tard, fou membre l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya i és membre del Ple de la Comissió de Codificació de Catalunya càrrec per al qual ha estat recentment renovada.

En l'àmbit de l'Administració de l'Estat és membre permanent de la Comissió General de Codificació d'Espanya, secció de Dret Civil, des de l'any 2005, i el 2007, va ser la primera presidenta de la Comissió d'acreditació de professors titulars universitaris en l'àmbit de les ciències socials i jurídiques.

I és a aquest àmbit de participació en les institucions catalanes que he reservat un espai per a parlar de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, instituïda el 1840 pel Col·legi d'Advocats de Barcelona que avui integren 36 juristes rellevants residents habitualment a Catalunya pertanyents a diverses disciplines i professions del Dret. Alegria Borrás hi va ingressar l'any 1988 i el seu discurs d'ingrés va versar sobre *El interés del menor como factor de evolución y progreso del Derecho internacional privado* i fou contestat per la professora Encarna Roca, amb qui la nostra homenatjada d'avui ha tingut sempre una gran complicitat.

Des que hi entrà ara fa trenta anys, la professora Borrás ha assistit amb regularitat a les sessions de l'Acadèmia, hi ha participat d'una manera destacada i n'ha estat la secretària entre els anys 2004 i 2008, quan n'era president el nostre company Robert Follia. Vull destacar dos dels treballs que hi ha presentat darrerament.

El primer, la Lliçó inaugural del curs interacadèmic de Catalunya pronunciat de 2015 sobre *El dret a l'aigua i el Dret de l'aigua* una exposició reeixida en la qual aprofundeix en una matèria tan essencial per a la supervivència i el desenvolupament de les persones i dels

pobles superant, com sempre ha fet ella, l'excessiva segmentació entre el públic i el privat.

El segon, les tres comunicacions que ens ha presentat a l'entorn del *Reglament europeu 650/2012, en matèria de successions* que, com sap tothom en aquesta sala, ha incidit decisivament en la solució de la problemàtica successòria dels estrangers que moren essent residents a Catalunya. Les seves exposicions, que ens han il·lustrat sobre el Reglament, li han permès de criticar obertament els articles del Codi Civil espanyol que estableixen normes de solució de conflictes en matèria de Dret internacional privat i dels que regulen els conflictes entre ordenaments interns.

Aquesta ha estat una de les línies bàsiques d'estudi, però sobretot de mestratge, de la professora Borrás al llarg de tota la vida i ja el va tractar, per exemple, en una ponència a les Jornades de Tossa de Mar de 1982. Per ella cal superar la connexió de la nacionalitat o veïnatge i optar per la connexió amb la residència habitual, més encara si es respecta per a determinades matèries la possibilitat de la *professio iuris*. En tot cas remarca, amb raó, l'absurditat de mantenir en el Codi civil un joc de normes de solució de conflictes quan el conjunt de reglaments europeus i de convenis ratificats per Espanya sovint les contradueixen, de manera que les normes del Codi queden relegades a solucionar conflictes entre ordenaments interns generant una disparitat de solucions tan absurda com les que duen a tractar de manera diferent una persona de llei catalana que mor essent resident a Sevilla o essent resident a Nàpols o a Trèveris.

Sobre la base d'igualar el tractament dels conflictes de lleis internes i internacionals seria ideal, penso, que la mateixa professora Borrás ens preparés un avantprojecte de llei de dret internacional privat.

Per acabar aquest apartat no es poden silenciar les condecoracions que li han atorgat tant el govern de l'Estat com el de Catalunya, és a dir, la Creu distingida de 1a classe de l'Ordre de Sant Raimon de Penyafort, la Comanadoria de l'Ordre d'Isabel la Catòlica i la Creu de Sant Jordi.

4.- La preocupació lingüística

La darrera de les facetes en què ha excel·lit la professora Borrás que he triat per parlar-ne pot semblar marginal, però per mi no ho és. És el seu interès per aconseguir versions castellanques úniques, uniformes i de qualitat, dels convenis de la Haia. Com ja hem dit, els convenis de la Haia deriven de tractats multinacionals clàssics que tenen per llengües oficials exclusivament el francès i l'anglès. Els països anglòfons i francòfons tenen un text únic per definició. Però cada un dels Estats que tenen el castellà per llengua oficial en feia la seva

versió. Aquesta és una qüestió que sol preocupar a tots els estats que comparteixen llengües oficials perquè, com sap tothom, hi ha diferències entre el castellà de Salamanca, el de Tenerife, el de Mèxic o el de Buenos Aires, de la mateixa manera que n'hi ha entre el portuguès de Lisboa, Sao Paulo o Maputo; o l'alemany de Berlin, Berna o Viena. Igualment ens preocupa als territoris de parla catalana perquè també hi ha diferències entre el català de Barcelona, el de Lleida, el de Palma o el de València.

La professora Borrás va constituir un grup d'especialistes de diferents països iberoamericans per aconseguir una versió castellana unificada de tots els convenis en el que va ser la *Recopilación de Convenios de la Conferencia de la Haya de Derecho Internacional Privado (1951-1993)*, de la qual el 2008 se'n va fer una segona edició revisada i actualitzada.

Vaig tenir ocasió d'encarar-me amb un problema similar quan vaig tenir responsabilitats en matèria de Política lingüística a Catalunya i puc valorar bé l'esforç i l'èxit que això suposa. Després d'una feineda descomunal i de contactes polítics al més alt nivell vam aconseguir que a partir del 1999 el BOE publicqués suplementos en català malgrat que la qüestió no era prevista en cap norma, cosa que evitava sobretot la proliferació de traduccions particulars. El problema afegit va venir després quan el mateix BOE, que s'havia oposat a publicar una versió catalana, s'interessà en publicar-ne tres. El Govern de les Illes va renunciar a la versió illenca que li oferien, però la Generalitat valenciana s'hi va apuntar a corre-cuita. No va quedar més remei, llavors, que treballar per sota mà amb els tècnics responsables de les traduccions, ajudats essencialment per eines de traducció automàtica, per garantir un mínim d'homogeneïtat. Veieu, doncs, que la professora Borrás va tenir més més sort i més èxit que jo en el tractament de qüestions similars.

He deixat expressament per al final d'aquest apartat lingüístic l'esment a una de les obres més populars i més útils de la professora Borrás: la seva recopilació *Legislación básica de Derecho internacional privado* publicada el 1991 a l'editorial Tecnos. D'aquesta obra, utilíssima, pràctica, fonamental, n'acaba d'aparèixer aquest any 2018 la 28ena edició amb 1792 pàgines.

En aquest punt cal esmentar, finalment, la seva col·laboració en la revisió científica de la versió catalana dels *Tractats constitutius de les Comunitats Europees* editat pel Patronat català Pro Europa.

Unes pinzellades personals

I per acabar no em puc estar de fer algunes pinzellades sobre la personalitat de la doctora Borrás.

Alegria Borrás va néixer a Barcelona l'any 1943, al carrer Balmes, a la vora de la Universitat, filla única de l'advocat barceloní Pau Borrás, i de la professora de piano Rosario Rodríguez, nascuda a Sòria. Quan tenia deu anys, la família es va traslladar a la part alta de la Vila de Gràcia, perquè el seu pare volia una casa amb jardí per gaudir-ne i per cuidar-lo. Per influència del pare, de la mare, del jardí i del carrer, el dret, la cultura, la sensibilitat i la senzillesa han estat vectors clau en la seva personalitat i la seva vida.

La casa és de planta baixa i un pis, amb un balcó de barana ondulada i un frontó tardo modernista. Al darrere hi ha l'eixida, un jardí ni gran ni xic, amb espai suficient per a flors, arbres i ocells, semblant a tants altres d'aquella zona de Gràcia que Mercè Rodoreda ens ha descrit en algunes de les seves extraordinàries novel·les. Actualment en queden pocs de jardins a causa de la sobre edificació de la zona i l'eixamplament del Torrent de l'Olla que mica en mica van fent estralls.

Aquella casa, que fou la de la seva infància, és encara casa seva i la del seu marit, el tan afable Josep Maria Vallverdú un farmacèutic que sap Dret internacional i que ha fet costat i sempre ha empès a l'Alegria Borrás a fer tanta, tantíssima feina, en un exemple pràctic destacable i *avant la lettre* del que ara es coneix com a conciliació de la vida familiar i laboral, fonamentat en una concepció no jeràrquica de la família que té per base el respecte, el reconeixement, la igualtat i l'estimació. A la casa van néixer i créixer els seus dos fills, Albert i Lluís i hi ha jugat i gaudit els cinc néts. M'agrada saber i fer saber que la doctora Borrás "és de Gràcia". També ho van ser els meus avis i besavis Jou, habitants del carrer Progrés, i aquesta correspondència gracienc me la fa encara més estimada.

Com hem vist Alegria Borrás no ha parat. No ha parat d'estudiar, d'ensenyar, d'escriure, d'intervenir en organismes internacionals representant-nos a tots amb dignitat, d'intervenir en organismes interns aportant-hi coneixement i nivell. He tingut la sort de coincidir amb ella en algunes ocasions. Va ser professora meva a cinquè curs i en un curs de doctorat. Vam coincidir l'any 1984 en sengles comunicacions a les Jornades de Dret català a Tossa de Mar, a la Comissió Jurídica Assessora tres o quatre anys, i finalment a l'Acadèmia ja en fa deu, cosa que m'ha permès tractar-la de manera suficient per fer-ne, de tot cor, aquesta lloança.

Alegria Borrás és una dona planera, col·loquial, molt propera. Parla per convèncer, no per impressionar. Corregeix els altres amb una delicadesa extrema. Aprèn, aprèn encara ara, per comunicar i per transmetre, és a dir, per compartir, no per presumir. Es mou i actua

amb una gran sensibilitat i la seva amabilitat és proverbial. És complidora i quan té o s'imposa un encàrrec mai no el deixa a mitges.

Per a nosaltres, els notaris, amb els seus estudis sobre normes de resolució de conflictes de lleis, la Dra. Borrás ens ha facilitat una cosa tan elemental en el dia a dia com la de saber quina llei cal aplicar en cada cas; i per a nosaltres, els catalans, ha fet possible que tots els tractats tinguin en consideració que hi ha estats plurilegislatius i que el Dret de Catalunya existeix.

És, en definitiva, una dona sàvia, una professora competent, una recercadora vocacional, una acadèmica com cal, una diplomàtica eficaç, una jurista extraordinària, una persona planera. Per això mereix, i tant si la mereix, la distinció del premi Puig Salellas que avui se li atorga. Professora Borrás, per molts anys i moltes gràcies.

Lluís Jou